

979 Ulven i Østmarka

En velkommen innflytter?

Ketil Skogen og Olve Krange

NINA Rapport

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Ulven i Østmarka

En velkommen innflytter?

Ketil Skogen
Olve Krange

Skogen, Ketil og Olve Krange. 2013. Ulven i Østmarka. En velkommen innflytter? - NINA Rapport 979. 17 s.

Oslo, september 2013

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2588-5

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Erik Framstad

ANSVARLIG SIGNATUR

Forskningssjef Erik Framstad (sign.)

OPPDRAGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

Rovviltnemnda i Region 4

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Miljødirektoratet: Lars Bendik Austmo

Rovviltnemnda: Asle Stokkereit

NØKKEWORD

Oslo, Enebakk, Rælingen, Østmarka, ulv, holdninger

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Framsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00

Sammendrag

Skogen, Ketil og Olve Krange. 2013. Ulven i Østmarka. En velkommen innflytter? - NINA Rapport 979. 17 s.

For å undersøke hva folk som bor nær Østmarka (skogområdet mellom Oslo og Øyeren) mener om at ulven har etablert seg der, har NINA foretatt en undersøkelse blant 900 personer i oslobydelene Alna og Østensjø, som ligger inntil Østmarka, og 500 personer i kommunene Enebakk og Rælingen, som ligger på den andre siden.

Blant folk som bor rundt Østmarka, er det flere tilhengere enn motstandere av å ha ulv i marka. Oppslutningen om ulven er større i de to oslobydelene enn i Enebakk og Rælingen: I osloutvalget er 60 prosent fornøyd med å ha ulven der, 17 prosent er nøytrale og 21 prosent liker det ikke. I Enebakk/Rælingen er det 45 prosent som liker at ulven er tilbake, 15 prosent er nøytrale og 40 prosent er misfornøyd med ulvesituasjonen.

I begge områder er det flere som mener at ulven beriker naturen enn som mener at den ikke gjør det, og det er flere som ønsker at ulveparet skal få valper enn som ikke ønsker det. Også her er oslofolk gjennomgående mest positive.

Meningene er mer polarisert i Enebakk og Rælingen enn i Alna og Østensjø. I Oslo-bydelene utgjør motstanderne en klar minoritet, mens de i Enebakk og Rælingen er nesten like mange som tilhengerne. Samtidig later det til at flere i Enebakk og Rælingen enn i oslobydelene er opptatt av ulvespørsmålet. De er mer interessert i å skaffe seg informasjon om ulven, og deltar oftere i samtaler om den.

Det vi ser her, er en komprimert utgave av forskjellene mellom urbane og rurale områder som er funnet i landsdekkende undersøkelser. Det er flere som er positive til ulven i urbane områder, men også på bygda er det ganske mange som ikke har noe i mot den. Og ulven er et mer sentralt tema for folk i distriktene enn for de fleste byfolk.

Men selv om det er sterk støtte for å ha ulv i Østmarka, er det mange som helst ikke vil treffe på ulven (37 prosent i Enebakk/Rælingen og 32 prosent i osloutvalget). Det prinsipielle synet at ulven hører hjemme i marka, fører ikke nødvendigvis til at folk også ønsker å møte den.

Ketil Skogen, ketil.skogen@nina.no
Olve Krange, olve.krangle@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	4
Forord	5
Innledning.....	6
Metode og gjennomføring	7
Resultater	8
Hovedfunn:.....	16
Referanser	17

Forord

Vinteren 2013 dukket ulven opp i Østmarka rett utenfor Oslo, for første gang på over 100 år. Det nyinnflyttede ulveparet fikk stor oppmerksomhet i media. Ulven er et eksotisk og spennende innslag i naturen nær en stor by, og nettopp nærheten til byen rører også ved en viktig dimensjon ved de norske rovdyrkonfliktene: Spenningsforholdet mellom by og bygd.

Siden denne ulveetableringen har vakt så stor oppmerksomhet og skapt så mye diskusjon, velger vi å presentere noen resultater fra en ny studie av folks meninger om Østmarka-ulven raskere enn det som er vanlig for denne typen undersøkelser. Dermed blir det bare noen ganske enkle funn vi kommer med i denne omgangen – mer nyanserte og dyptgående analyser kommer siden. Men vi tror at det vi kan fortelle allerede nå er av interesse for mange.

Undersøkelsen er finansiert av Miljødirektoratet og Rowiltnemnda i Region 4.

Ketil Skogen

Olve Krange

Innledning

Da et ulvepar etablerte seg i Østmarka – skogområdet mellom Oslo og Øyeren – vinteren 2013, fikk dette umiddelbart mye medieoppmerksomhet. For første gang på svært lenge var det ulv så nær hovedstaden. Det rørte også ved en sentral dimensjon ved konfliktene som utspiller seg rundt ulven, nemlig spenningen mellom by og bygd. Slik vi har vist i tidligere undersøkelser, er dette bare én av flere dimensjoner, men den er svært viktig for hvordan folk forstår disse konfliktene. Det er mange som mener at ulvekonfliktene først og fremst handler om motsetninger mellom by og bygd. Og det er ganske riktig slik at en større andel av befolkningen er positive til ulven i urbane strøk enn i distriktene (se Tangeland, Skogen & Krange 2010).

Blant bygdefolk som er skeptiske til ulv, er det en vanlig oppfatning at om bare ulven kunne etablere seg nær store byer – og særlig Oslo – så ville byfolks positive syn endre seg ettersom de fikk mer erfaring med dyret (se for eksempel Skogen, Mauz & Krange 2008). Men det er ingen entydig sammenheng mellom det å bo nær ulven og en negativ oppfatning av ulv. Tidligere studier har vist at det ikke er rent få i ulveområdene som er positive. Og det finnes absolutt byfolk som har et negativt syn (Tangeland, Skogen & Krange 2010; Skogen, Krange & Figari 2013).

Nå har det dukket opp ulv nær Oslo, og vi har derfor fått mulighet til å undersøke nærmere hva den delen av Oslos befolkning som bor nær de nye ulveområdene faktisk mener om å ha ulv i nærheten. Siden Østmarka også grenser opp til boligområder i Enebakk og Rælingen på østsida, er det også mulig å undersøke hvordan den urban-rurale dimensjonen gjør seg gjeldende i Østmarkaulvens nærområder. Enebakk og Rælingen er kommuner der mange bor «på landet», i områder med landbruk og innslag av rural økonomi, selv om en stor andel av befolkningen i begge kommuner pendler til Oslo eller Lillestrøm. Ved å gjennomføre en del av undersøkelsen også her, kan vi se om befolkningen i disse områdene forholder seg annerledes til ulven enn oslofolk gjør.

Her presenterer vi noen resultater fra prosjektet «Vill ulv i urban skog: En undersøkelse av lokalbefolkningens meninger om og holdninger til ulven i Østmarka». Undersøkelsen, som er finansiert av Miljødirektoratet og Rovviltnemnda i Region 4, inneholder en rekke spørsmål om natur, ulv og egen bruk av Østmarka. I denne første, korte rapporten viser vi på en enkel måte hva folk svarte på noen av spørsmålene som handlet om ulv. Mer utførlige analyser av det omfattende materialet, der vi også vil forsøke å forklare mer kompliserte mønstre som kommer fram, vil komme senere. Disse vil bli publisert i vitenskapelige artikler og i en sluttrapport fra prosjektet.

Metode og gjennomføring

Tallene i denne rapporten kommer fra den første av to planlagte datainnsamlinger. Et viktig formål er å sammenligne befolkningen som bor øst og vest for Østmarka. Et langsiktig formål er å undersøke om meningene om ulv endrer seg hvis yngling resulterer i flere ulver. Om det er født valper i Østmarka våren 2013, vil disse da framstå som en «ulveflokk», som det også er større sjanse for å møte på grunn av ungulvers nysgjerrighet og mangel på erfaring. Neste datainnsamling skal derfor foregå sein vinteren 2014.

Utvalget på 1400 respondenter utgjør et representativt befolkningsutvalg. 900 er bosatt i bydelene Alna og Østensjø i Oslo. 500 er bosatt i Enebakk og i den sørlige delen av Rælingen (to postnummer nærmest Østmarka). Dataene ble samlet inn gjennom telefonintervjuer, som ble gjennomført av datainnsamlingsfirmaet Norstat. Telefonnummer ble trukket tilfeldig basert på postnummer. For å få en riktigst mulig fordeling ble det satt opp kvoter for kjønn og alder som svarer til den faktiske kjønns- og aldersfordelingen i områdene. Unge fra Enebakk/Rælingen er likevel litt underrepresentert. Undersøkelsens tema gjør det sannsynlig at folk med interesse for natur og friluftsliv er mer tilbøyelig til å svare enn andre, slik at disse kan være noe overrepresentert i materialet.

Resultater

Liker eller misliker at ulven er i Østmarka

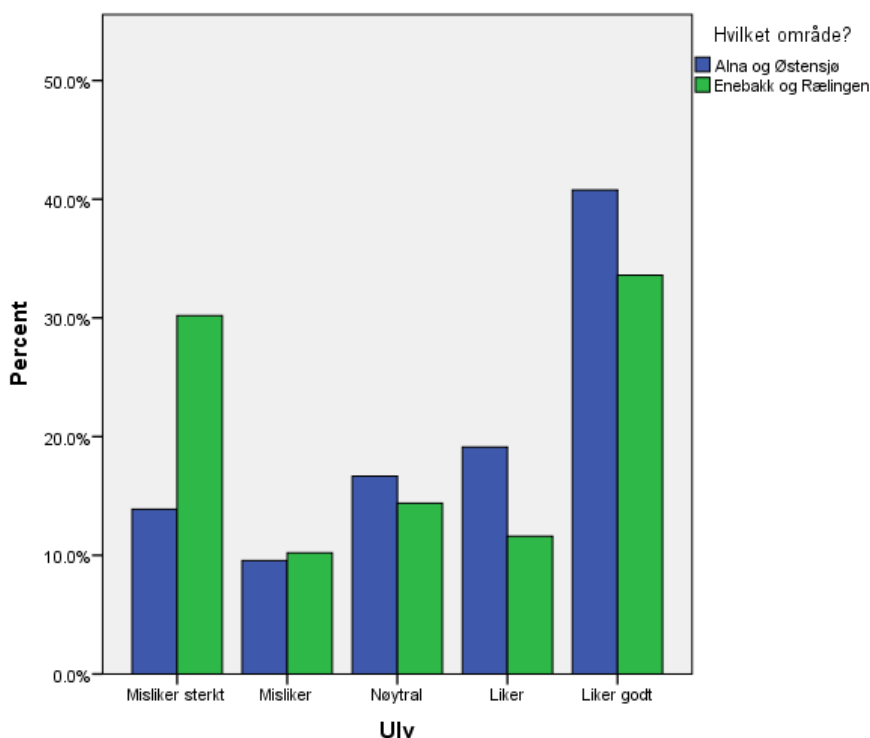
Ett av spørsmålene vi stilte var dette: *I hvilken grad liker eller misliker du at disse dyrene finnes i Østmarka?* Ulv var nevnt på en liste sammen med seks andre arter, og svarene ble gitt på skalaen “misliker sterkt”, “misliker”, “nøytral” “liker” og “liker godt”.

Rådyr, elg, sau og gaupe er mer populære enn ulven. Hoggorm og løshund er mindre populære.

Et klart flertall svarer at de liker å ha ulv i Østmarka. 55 prosent «liker» eller «liker godt» at den er der, 16 prosent er nøytrale og 30 prosent «misliker» eller «misliker sterkt» (se fig. 1). Tallene samsvarer med tidligere undersøkelser blant befolkningen i rovdyrrområder. I 2010 oppga 54 prosent i slike områder at de likte eller likte godt at ulven fantes i Norge, mens 27 prosent mislikte eller mislikte det sterkt. I et landsrepresentativt utvalg (hvor de fleste ikke bodde i rovdyrrområder) svarte den gangen 64 prosent at de likte at ulven var i Norge, mens 15 prosent mislikte det mer eller mindre sterkt (Krange m.fl. 2012).

FIG. 1

Liker eller misliker at det finnes ulv i Østmarka

Tabell 1. Liker eller misliker at ulv finnes i Østmarka

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Misliker sterkt	13,9 %	30,2 %	19,7 %
Misliker	9,6 %	10,2 %	9,8 %
Nøytral	16,7 %	14,4 %	15,9 %
Liker	19,1 %	11,6 %	16,4 %
Liker godt	40,8 %	33,6 %	38,2 %
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 59,3$ $p < 0,001$

Både i Alna/Østensjø (AØ) og i Enebakk/Rælingen (ER) er den største gruppa de som svarer at de «liker godt» å ha ulv i Østmarka; 41 prosent i AØ og 34 prosent i ER.

Tar vi med de som svarer «liker», finner vi at 60 prosent i AØ er positive til ulv i Østmarka. I ER gjelder det samme for 45 prosent.

Videre ser vi at situasjonen er mer polarisert i ER. Der er det til sammen 40 prosent som sier at de *ikke* liker at det finnes ulv i Østmarka. I AØ er det tilsvarende tallet 25 prosent. I ER er det med andre ord to nokså jevnstore grupper som liker og misliker å ha ulven i Østmarka, mens de som misliker er en tydeligere minoritet i AØ. Forskjellene blir ekstra tydelige om vi ser på gruppa som «misliker sterkt»: 30 prosent i ER mot 14 prosent i AØ.

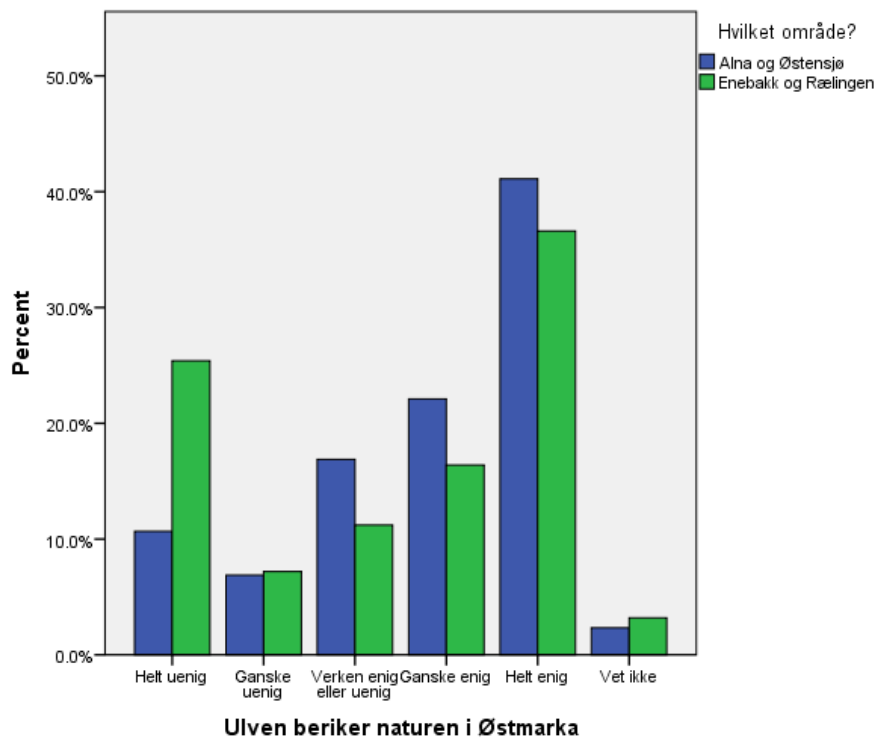
Det er forskjell på befolkningene i de to områdene i begge ender av skalaen, men den er størst i den negative enden.

Ulven beriker naturen

Respondentene ble bedt om å ta stilling til utsagnet «Ulven beriker naturen i Østmarka», og svare om de var «helt uenig», «ganske uenig», «verken enig eller uenig», «ganske enig» eller «helt enig». Det var også mulig å svare «vet ikke».

Den største gruppa er «helt enig» i at ulven beriker naturen i Østmarka: 40 prosent for hele utvalget (41 prosent i AØ og 37 prosent i ER). Om vi forenkler skalaen litt, ser vi at det i AØ er 63 prosent som enten er ganske enig eller helt enig i utsagnet, mot 18 prosent som er helt uenig eller ganske uenig. I ER gjelder dette 53 prosent mot 33 prosent.

Igjen er meningene mer polarisert i ER. I ER er det også mindre vanlig enn i AØ å ikke ha noen mening. I ER er 11 prosent er verken enig eller uenig. 3 prosent svarer vet ikke. 14 prosent av utvalget fra ER tar altså ikke stilling til spørsmålet. Regnet på samme måte oppgir 20 prosent i AØ at de ikke har noen mening om dette.

FIG. 2**«Ulven beriker naturen i Østmarka».****Tabell 2. «Ulven beriker naturen i Østmarka»**

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Helt uenig	10,7 %	25,4 %	15,9 %
Ganske uenig	6,9 %	7,2 %	7,0 %
Verken enig eller uenig	16,9 %	11,2 %	14,9 %
Ganske enig	22,1 %	16,4 %	20,1 %
Helt enig	41,1 %	36,6 %	39,5 %
Vet ikke	2,3 %	3,2 %	2,6 %
	100 %	100 %	100 %

 $\chi^2 = 58,6$ $p < 0,001$

Håper ulvene får valper

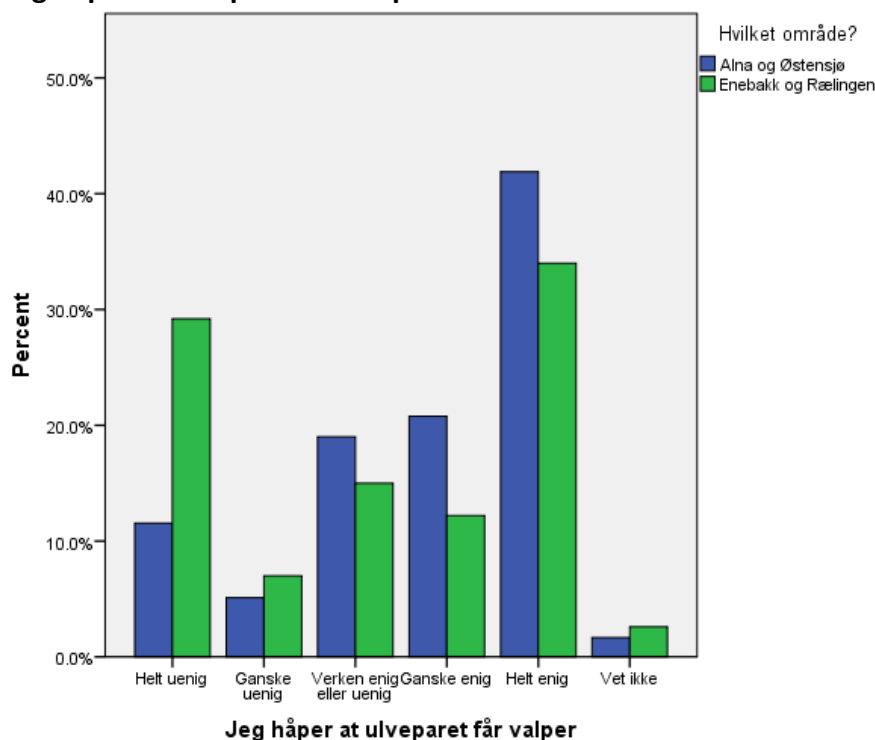
På samme måte ble respondentene konfronter med utsagnet «Jeg håper ulveparet får valper», og de skulle svare ved hjelp av samme skala. «Helt enig» er den kategorien som får størst oppslutning i begge områder: 42 prosent i AØ og 34 prosent i ER, 39 prosent i utvalget sett under ett.

Forenkler vi skalaen, ser vi at i AØ er 63 prosent enten ganske enig eller helt enig i at de håper ulveparet får valper, mens 17 prosent er ganske eller helt uenig. I ER er forholdet 46 prosent mot 36 prosent. Begge steder er det vanligere å håpe at ulveparet får valper enn å

håpe at de ikke gjør det. Forskjellen er betydelig mindre i ER hvor meningene også i forholdt til dette spørsmålet er mer polarisert (29 prosent er helt uenig, mot bare 12 prosent i AØ). Vi ser også at det er mindre vanlig i ER at informantene ikke tar standpunkt (17 prosent mot 21 prosent i AØ).

FIG. 3

«Jeg håper at ulveparet får valper».

Tabell 3. «Jeg håper ulveparet får valper»

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Helt uenig	11,6 %	29,2 %	17,9 %
Ganske uenig	5,1 %	7,0 %	5,8 %
Verken enig eller uenig	19,0 %	15,0 %	17,6 %
Ganske enig	20,8 %	12,2 %	17,7 %
Helt enig	41,9 %	34,0 %	39,1 %
Vet ikke	1,7 %	2,6 %	2,0 %
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 80,8$ $p < 0,001$

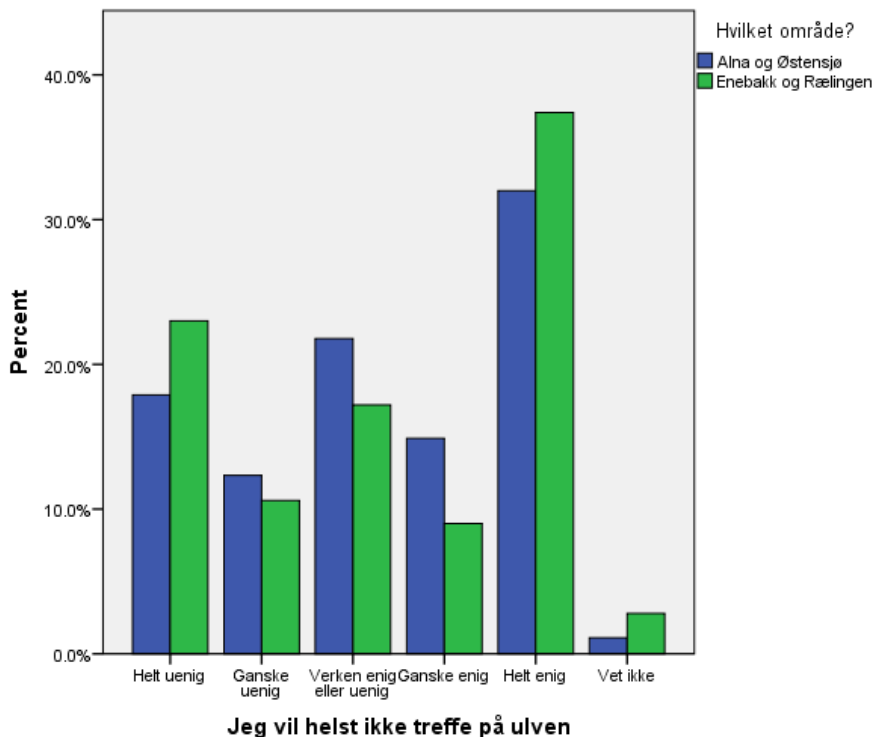
Treffe på ulven?

Både i AØ og ER er det vanligere ikke å ville treffe ulven enn det er å ville treffe den. Informantene fra ER er både minst og mest interessert i å treffe på ulven. 37 prosent blant dem er helt enig og 23 prosent er helt uenig i utsagnet (nok en gang tydelig polarisering). Blant informantene fra AØ er de tilsvarende tallene 32 prosent mot 18 prosent.

Det er også ganske utbredt å ikke ha noen mening om spørsmålet. Hvis vi slår sammen “verken enig eller uenig” med “vet ikke” ser vi at 20 prosent av informantene fra ER og 23 prosent fra AØ ikke tar stilling til om de vil eller ikke vil treffe på ulven.

FIG. 4

«Jeg vil helst ikke treffe på ulven»

Tabell 4. «Jeg vil helst ikke treffe på ulven»

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Helt uenig	17,9 %	23,0 %	19,7 %
Ganske uenig	12,3 %	10,6 %	11,7 %
Verken enig eller uenig	21,8 %	17,2 %	20,1 %
Ganske enig	14,9 %	9,0 %	12,8 %
Helt enig	32,0 %	37,4 %	33,9 %
Vet ikke	1,1 %	2,8 %	1,7 %
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 25,3$ $p < 0,001$

Samtaler om ulven

Respondentene ble spurt om de hadde deltatt i samtaler eller diskusjoner om ulven i Østmarka; «aldri», «en gang» eller «mer enn en gang».

I begge områder er det et klart flertall som har deltatt i samtaler om ulven i Østmarka minst en gang. Folk i ER deltar oftere i slike samtaler enn folk fra AØ.

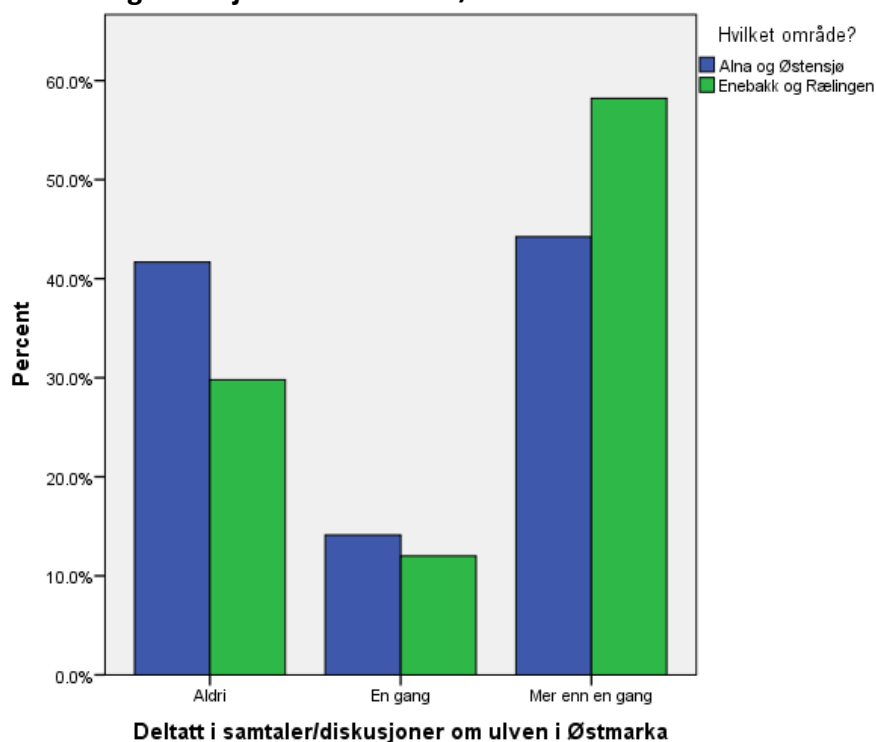
I ER rapporterer nær 60 prosent at de har gjort det mer enn en gang. 70 prosent har deltatt i samtale om ulven minst en gang. Der er det bare 30 prosent som sier at de aldri har gjort det.

For AØ er det 44 prosent som sier at de har deltatt i samtaler om ulven mer enn en gang, 58 prosent har gjort det minst en gang og 42 prosent sier at de aldri har gjort det.

Folk i ER synes er med andre ord mer interessert i å snakke om ulven enn folk i AØ gjør.

FIG. 5

Deltatt i samtaler og diskusjoner om ulven i Østmarka

Tabell 5. Deltatt i samtaler og diskusjoner om ulven i Østmarka

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Aldri	41,7 %	29,8 %	37,4 %
En gang	14,1 %	12,0 %	13,4 %
Mer enn en gang	44,2 %	58,2 %	49,2 %
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 25,9$ $p < 0,001$

Skaffe informasjon om ulven

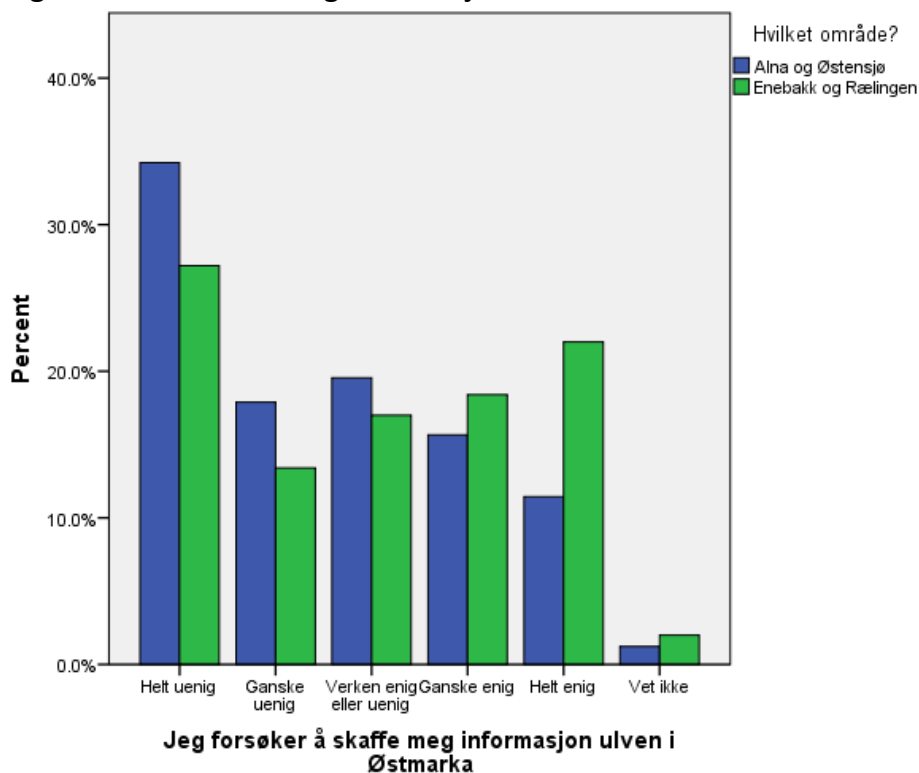
Også utsagnet «Jeg forsøker å skaffe meg informasjon om ulven i Østmarka» skulle rangeres på skalaen fra «helt enig» til «helt enig» (eller «vet ikke»).

Ganske mange oppga på denne måten at de forsøker å skaffe seg informasjon om ulven i Østmarka, og det er vanligere i ER enn det er i AØ. I ER sier 40 prosent seg ganske enig eller helt enig i at de forsøker å skaffe seg informasjon. I AØ sier 35 prosent det samme. I utvalget sett under ett er det likevel mest vanlig å ikke forsøke å skaffe informasjon: 48 prosent er helt eller ganske uenig i utsagnet. I AØ ser 52 prosent at de er ganske eller helt uenige. I ER sier 41 prosent det samme.

Begge steder sier rundt 20 prosent at de ikke vet eller at de verken er enige eller uenige.

FIG. 6

«Jeg forsøker å skaffe meg informasjon om ulven i Østmarka»

Tabell 4. «Jeg forsøker å skaffe meg informasjon om ulven i Østmarka»

	Alna og Østensjø n = 900	Enebakk og Rælingen n = 500	Total n = 1400
Helt uenig	34,2 %	27,2 %	31,7 %
Ganske uenig	17,9 %	13,4 %	16,3 %
Verken enig eller uenig	19,6 %	17,0 %	18,6 %
Ganske enig	15,7 %	18,4 %	16,6 %
Helt enig	11,4 %	22,0 %	15,2 %
Vet ikke	1,2 %	2,0 %	1,5 %
	100 %	100 %	100 %

$\chi^2 = 36,4$ $p < 0,001$

Hovedfunn

Blant folk som bor rundt Østmarka, er det flere tilhengere enn motstandere av å ha ulv der. Oppslutningen om ulven er større i de to oslobydelene Alna og Østensjø enn i Enebakk og søndre deler av Rælingen.

Meningene er mer polarisert i Enebakk og Rælingen enn i Alna og Østensjø. I oslobydelene utgjør motstanderne en klar minoritet, mens de i Enebakk og Rælingen er nesten like mange som tilhengerne. Samtidig later det til at flere i Enebakk og Rælingen enn i Oslobydelene er opptatt av ulvespørsmålet. De er mer interessert i å skaffe seg informasjon om ulven, og deltar oftere i samtaler om den.

Det vi ser her, er en komprimert utgave av forskjellene mellom urbane og rurale områder som vi har funnet i landsdekkende undersøkelser (Tangeland, Skogen & Krange 2010). Det er flere som er positive til ulven i urbane områder, men også på bygda er det ganske mange som ikke har noe i mot den. I den nye undersøkelsen representerer Enebakk og Rælingen «semi-rurale» områder. Oslo er selvsagt et typisk urbant område, og oslofolk har i tidligere undersøkelser utmerket seg som enda mer positive til ulv enn folk i andre urbane områder i Norge.

I tidligere undersøkelser hvor vi har brukt kvalitative data (intervjuer med folk ansikt til ansikt, ikke spørreskjema) har vi sett at mange som er skeptiske til ulv, også er sterkt engasjerte i saken, og skaffer seg kunnskap om ulven (se Skogen, Krange & Figari 2013). Dette samsvarer med den nye undersøkelsen, der folk i Enebakk og Rælingen (kommuner med høyere innslag av folk som er skeptiske til ulven) oftere diskuterer ulv og er mer interesserte i å skaffe seg informasjon. Foreløpig har vi imidlertid ikke undersøkt om det faktisk er de som er negative til ulv i Østmarka (blant de som bor i ER) som også oftest snakker om ulv og skaffer seg informasjon. Dette vil vi komme tilbake til i senere publikasjoner fra denne studien.

Selv om det er sterk støtte for å ha ulv i Østmarka, er det mange som helst ikke vil treffe på ulven. Det prinsipielle synet at ulven hører hjemme i marka, fører ikke nødvendigvis til at folk også ønsker å møte den. Om faktiske møter med ulv fører til at folk også endrer syn på dens nærvær i marka, vil vi forsøke å finne ut i neste fase av denne studien, slik vi forklarte innledningsvis. Hvorvidt oppfatninger av ulven da endrer seg, som følge av egne erfaringer eller andres erfaringer som formidles gjennom fortellinger eller medier, er et åpent spørsmål som vi da håper å kunne si mer om.

Referanser

Krange, O., Tangeland, T., Sandström, C. & Ericsson, G. (2012) *Holdninger til store rovdyr i Norge og Sverige. En komparativ studie av holdninger til rovdyr og rovviltforvaltning*. NINA Rapport 879. Oslo: Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Skogen, K., I. Mauz & O. Krange (2008) Cry Wolf! Narratives of Wolf Recovery in France and Norway. *Rural Sociology*, 73(1), 105-133.

Skogen, K., O. Krange & H. Figari (2013) *Ulvekonflikter. En sosiologisk studie*. Oslo: Akademika Forlag.

Tangeland, T., K. Skogen & O. Krange (2010) *Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene*. NINA Rapport 650, Oslo: Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN:1504-3312
ISBN: 978-82-426-2588-5]

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, NO-7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Tungasletta 2, NO-7047 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger